

נעימות משוררת נשכחת

שמה של המשוררת ליוֹבָה ואסרמן (1905-1975) עורר את סקרנותי בשעה שנתקלתי במסתו של מ. גרינברג 'ליובע וואסערמאָנס אָנהייב' (התחלתה של ליובה ואסרמן) בכתב־העת 'סאָוועטיש היימלאַנד', חוב' 5, 1976, עמ' 149-150. המסה הועתקה מן העיתון 'פּאָלקס־שטימע', וארשה, 7 באפריל 1958.

במסה הנ"ל מסופר על חייה של המשוררת בארץ־ישראל (כתוב – בפלסטינה), מקום בו נמצא כבר אחיה הבכור יוסף, בשנת 1925. חיפשתי כה וכה ומצאתי ציונים ביוגראפיים נוספים: ב'לעקסיקאָן פֿון דער נייער ייִדישער ליטעראַטור', כרך 3, ניו־יורק, 1960, עמ' 294-295, ולאחרונה בקובץ בלשון הרוסית, שפורסם בבירובידז'אן בשנת 1955, במסה פרי עטו של יפים קודיש המוקדשת למשוררת, שהלכה לעו־למה לפני עשרים שנה. שם הקובץ *Литературное наследие Еврейской автономной области* (המורשת הספרותית של המחוז האוטונומי היהודי) וכותרת המסה (בעמ' 60-63): "И верно будут радоваться люди..." (אנשים בוודאי עוד ישמחו...).

הביוגראפיה הנפרשת בקובץ מבירובידז'אן שונה בפרטים רבים מן הביוגראפיות האחרות שהגיעו לידי.

רצוני לציין כאן פרטים אחדים ולהעיר מספר הערות בצידן.

1. הלסקיקון של ניו־יורק מספר, שליובה ואסרמן נולדה ב־1905 בעיירה סלובאטיץ', במחוז שדלץ, בפולין, במשפחה עניה מאד, אך אדוקה בדת. היא עלתה לארץ־ישראל ב־1925 ועבדה בחקלאות, בסלילת כבישים ובבית־חולים בירושלים. היא היתה פעילה בקבוצות שמאליות לא־ציוניות, ואף נאסרה פעמים אחדות בעטייה של פעילות זו. היא כתבה שירים ביידיש, שפורסמו בשבועון 'ליטעראַרישע בלעטער' בווארשה ובביטאונים פרו־סובייטיים ביידיש בניו־יורק, בטורונטו, בבואנוס איירס וגם בפרסומים אחדים בתל־אביב. ב־1931 יצא לאור בתל־אביב ספר שיריה הראשון ושמו *פּאַרנאַכטן* (ערבים), ספר קטן בן 31 עמודים בערך. ב־1934 היא היגרה לברית־המועצות והתיישבה במחוז בירובידז'אן, והמשיכה מעת לעת לפרסם שירים ביידיש, ביומון המקומי ובדו־ירחון 'פּאַרפּאַסט'.
2. במסתו של מ. גרינברג, שפורסמה, כאמור, ב־1976 מסופר, שהעיירה בה נולדה שכנה על גדות הנהר בוג, והיא עצמה היתה חרוצה ומוכשרת בלימודיה. ב־1925 הגיעה לארץ־ישראל, והיתה מעורבת בפעילות פוליטית נגד האימפריאליזם הבריטי וגם נאסרה עקב פעילות זו. ב־1931 פרסמה בתל־אביב ספר שירים וב־1934 – גורשה מן הארץ והשתקעה בבירובידז'אן.

צ"ל אהרן-סן

גוס צילן

קובול וואסא צילן

ליובע וואסערמאן

ווינאק 31 יוני 28

פאראן

פארלאג :

«צילן צוים»

תל-א-ב-ב

1 9 3 1

3. בקובץ רוסי משנת 1995 מסופר, יתר על הנ"ל, כי היא היתה בארץ תחילה כחברה בקיבוץ, ולהלן עזבה אותו והצטרפה לאירגון בשם מופ"ר, M.O.P.P., ראשי תיבות של Международная организация помощи революционерам (אירגון בינלאומי לעזרת המהפכנים).

לאחר הופעת ספרה הראשון ב־1931, המליצה עליה המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית (פ.ק.פ.). והיא נתקבלה ללימודים בפקולטה להשכלת עמלים במוסקבה. ב־1934 השתקעה בבירובידז'אן ועבדה שם כמזכירה בבית־המשפט המקומי והאזורי. יתר על כן, היא ניהלה את הספרייה על־שם שלום־עליכם וכן ערכה את המדור היהודי ברדיו האזורי. שיריה פורסמו בידיש וברוסית. בימי הטרור של סטלין נגד אנשי־הרוח היהודים ונגד תרבות יידיש בכלל, הוגלתה ליובה וסרמאן אל מקום גזירה, אך חזרה לבירובידז'אן לאחר מותו של סטלין. ב־2.12.67 חגגו שם את יום הולדתה ה־60.

בנאומה היא הביעה את אהבתה למולדתה בירובידז'אן ולאנשים הבונים אותה ואת אושרה לחיות ביניהם. מטעמי בריאות היא נסעה אל בנה לקישינב, ושם גם נפטרה ב־5.3.1975.

עניין מיוחד מעורר דווקא פרק חייה של המשוררת ליובה וסרמאן בארץ־ישראל. מן הראוי להצביע על הרקע הכללי, לאמור: מרביתם של העולים בעליה השניה ירדו כלעומת שעלו. בימי העליה השלישית והרביעית גדלה והתרחבה התנועה הקיבוצית. גודד העבודה, שהיה הנסיון החברתי היומרי ביותר בתקופת העליה השלישית ליצור קומונה כללית של כל פועלי ארץ־ישראל (1920–1927), הלך והתפרק. אחד ממנהיגיו, מנחם אַלקינד, ועימו כ־60 מתומכיו, ירדו ב־1927 מן הארץ ויסדו קומונה בחצי־האי קרים, שנקרא בלשון אספראנטו 'Vojo Nova' (דרך חדשה).

הישוב העירוני בארץ גדל מאד. בשנות השלושים הראשונות פקד את הארץ משבר כלכלי, פרצו מאורעות דמים ונתחוללו מאבקים אידיאולוגיים חריפים. נוסדה המפלגה הקומוניסטית פ.ק.פ., שהיתה בלתי ליגאלית ונרדפה על־ידי שלטונות המנדט. האירגון מופ"ר, שהוזכר כאן לעיל, אסף כסף ותמיכה ציבורית לעזרת האסירים הפוליטיים והמגורשים. מאות רבות של קומוניסטים יהודים גורשו מן הארץ. בין התומכים במופ"ר היו גם אנשי־רוח מכובדים, כמו חברי הסגל של האוניברסיטה העברית בירושלים ד"ר יהודה לייב מאגנס ופרופ' הוגו ברגמן ואחרים. רבים גם עזבו את הקיבוצים, ובמיוחד את קיבוצי השומר־הצעיר. מהם שהתיאשו מן הציונות והצטרפו לפ.ק.פ. והיו פעילים בה.

בשנת 1932 נסעה קבוצה מהארץ להתיישב בבירובידז'אן ולהקים בה מדינה ליהודים. ב־1934 הוכרזה בירובידז'אן רשמית כאיזור יהודי אוטונומי, ויידיש הוכרזה בה כלשון רשמית.*

* עד היום מופיע בבירובידז'אן העיתון היומי 'ביראָבידז'אַנער שטערן' (כוכב בירובידז'אן, נוסד ב־1930), שהוא היום אולי העיתון היומי היחידי ביידיש בעולם. היום זהו עיתון דו־לשוני (יידיש-רוסית), ואילו מספר התושבים היהודים שם הולך ופוחת.

באותה שנה גם התיישבה שם המשוררת ליובה וסרמאן, שהגיעה אל מחוז
חלומותיה.

* * *

אנחנו מפרסמים להלן שלושה שירים מן התקופה הארצישראלית של ליובה
וסרמאן, העשויים להעיד על טיבה הלירי המובהק של שירתה.

תל־אביב

איך האָב זיך פֿאַרבענקט צו יענער שטאַט,
וּוּ פֿאַרביקייט פֿאַרשיפורט מיין געמיט;
וּוּ ברייטקייט כּוואַליעט זיך
צום אינגעווייד פֿון מענטש און גאַט,
וּוּ ים שטייט אויף נאַכט איין נאַכט אויס
און וואָשט די זאַמדיקייט פֿון טעותדיקע זינד.
בערג פֿאַרשטעלן ניט איר סוף־טאַגיקע זון,
מ'זעט איר קויל זיך קאַטשען ווייט און ברייט,
ביז זי בלייבט ניט אינעם האַרץ פֿון ים.
גוט איז תּל־אַבֿיבֿ האַלבע נאַכט נאָך חצות,
ווען גרויקייט שליערט איר אַרום
ווי אַ יונגע כּלה אין אַ ווייסער חופּה־נאַכט.
שפּילט דער ים זיין טאַנץ דער אייביקייט.
אַפּגעקילטע ליגן סטענגעס גאַסן,
אויס רעש און אַיילנדיקע טריט.
פֿאַלן שטיקער נאַכט אויף מינע הענט
און תּפֿילהדיק שעפטשע איך שטיל:
שיין איז תּל־אַבֿיבֿ, די פֿרילינג־שטאַט!

תל־אביב 1929

תל־אביב

תּקפו אותי געגועים אַל זוּ העיר,
המשַכֶּרֶת בּגִנְיָה אַתּ רוּחִי;
רַחֲבוֹת בּוֹהֶקֶת מִתְנַחֲשֶׁלֶת מִסְבִּיבָה,
נוֹהֶרֶת אַל נִבְכֵי אָדָם וְאַלְהָיו;
וְלִילָה לִילָה קָם וּמִתְעוֹרֵר בֶּה יָם,

שׁוֹטֵף אֶת חוֹלֵיזוֹת חֲטָאֵי הַתְּאוּזוֹת;
הָרִים לֹא מִסְתִּירִים אֶת שֶׁמֶשׁ הָעֶרְבִים,
כְּדוֹר חֲמָה נִרְאָה כְּמִתְגַּלְגֵּל הָרֶחֶק,
עַד שֶׁמִּגִּיעַ בְּמִרוּצָה אֶל לֵב הַיָּם.
טוֹבָה הִיא תִלְ-אֲבִיב אַחֲרֵי שְׁעַת חֲצוֹת,
כְּמַעְלַפֶּת בְּצַעֲיָהּ הָאֲפֹרֹרִי
כְּמוֹ כֶּלֶה נֶאֱהָה בְּלֵיל־חֲפָה לְבָן.
רוֹקֵד צוֹהֵל הַיָּם רִקוּד לִקְרֹאת הַנֶּצַח.
סֶרְטִי הֶרְחֹבוֹת פְּרוּשִׁים בְּקִרְיֹוֹתָם,
הַד צְעָדִים גּוֹעַ, נִדְמּוּ הַקּוֹלוֹת,
עַל כְּפוֹתֵי נוֹפְלִים גּוֹשֵׁי הַלֵּילָה,
אֲנִי לוֹחֶשֶׁת חֶרֶשׁ נוֹסֵחַ שֶׁל תְּפִלָּה:
'יָפָה הִיא תִלְ-אֲבִיב, קִרִּית אֲבִיב זוֹהַרְתוּ'

תל-אביב 1929

מינוט

אֶ מִידַע זִיסקִיט צַעגִיסט זִיךְ
אִיבַעַר לִיִּב און גִּלִּדַעַר,
דַּעַר קַעַרפַּעַר בַּרַענַט אַ הִיִּסַעַר
און וועַרט פֿון תַּענּוּג מִידַעַר.

שְׁטוֹרַעַם און עִקְסַטאַז צַעבֵרִוִּיזן זִיךְ,
צַעכּוּוֹאַלִיעַט זִיךְ דָּאָס בַּלוֹט,
וועַרן וועַלְטן, וועַרן לַעבַנַס
פֿאַרווישַׁט אִין דַּעַר מִינּוּט.

ירושלים 1931

רגע

מְתִיקוֹת יִגְעָה מִתְּפִשֶׁטַּת
בְּגוֹפֵי עַל כֹּל יִשׁוּתוֹ —
הוּא בּוֹעַר בִּי כְּאֵשׁ מְלַהֶטַת
וְהַעוֹנֵג מְגַבִּיר לְאוֹתוֹ.

סְעָרָה בַּפְּלִיאָה מִשְׁתַּזְרֶת
וְהַדָּם מִתְנַחֵשׁל בְּעוֹרְקִים,
עוֹלְמוֹת נִבְרָאִים, כְּמוֹ בְּסֶרֶט,
וּבֵין רִגְעַ חוֹלְפִים, נִמְחָקִים.

ירושלים 1931

אוֹיֶפֶגְעוּוּאָכֵט

כִּהָאָב אוֹיֶפֶגְעוּוּאָכֵט אֵין מְאָרְגֵן-בְּלוֹי
מִיט צִיטֶער אֵין מִיִן לֵיב:
אַ טראָפֵן בְּלוֹט, אַ רוֹיטֶע קרעל,
שוֹיִן רֵיף - געוואָרן ווֵיב.

אַ מִידֶער שְׁמִיכֵל, אַ שְׁטראַל פֿון זון,
חִלּוּמוֹת אוֹיסגעשפּונען,
ווי פֿון אַ הֵיילִיקן קרבֿן
אַ טראָפֵן בְּלוֹט גערוֹנען.

אַ ווֵיסֶער בִּליכֶער פֿנים
אַ הֵימֶל־בְּלוֹיע טרער,
איז אַ לעבֿן אוֹיֶפֶגְעאַנגען
פֿון מֵידֶלשן באַגער...

ירושלים 1931

הַתְּעוֹרְרוֹת

עם אור הַשַּׁחַר הַתְּעוֹרְרֵתִי,
חֶלֶף בִּי רֵעַד קֵל, וְשִׁקְט־שָׂא...
טְפָה שֶׁל דָּם, מַחְרֹזוֹת אָדָם,
גוֹפֵי הַבְּשִׁיל, הַפְּכֵתִי לְאִשָּׁה.

חִיוֵךְ לְאֵה וְקָרֵן שֶׁמֶשׁ
שׁוֹזְרִים מוֹזְרִים מִסְכֵּת חִלּוּמוֹת,
כְּמוֹ מְקַרְבֵּן שֶׁהֶעֱלָה בְּקֶדֶשׁ
נוֹטְפוֹת טְפוֹת הַדָּם הָאֲדָמוֹת.

צָחֹר חֲרוֹן נִשְׁקָף מִן הַפָּנִים,
כְּתִבְלַת הַשָּׁמַיִם – דְּמֵעוֹתֶיהָ.
הִנֵּה נִעֹרָו וּפְרָצוּ הַיָּיִם
מִלֵּב הַנִּעְרָה וְעֲרָגוֹתֶיהָ.

ירושלים 1931

את השירים תרגם מיידיש שלום לוריא